
ОСНОВНІ ПІДХОДИ В ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ НАПРЯМКУ ВИВЧЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Чекмарьова І.М., ст. викладач кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС

Територіальні відмінності злочинності - це факт, який тривалий час привертає увагу кримінологів. Рівень та стан злочинності в різних регіонах України мають значні відмінності. Дослідження територіальної відмінності дає можливість найбільш повного обліку особливостей злочинності обумовлених ними мір попереджень в регіональних планах

соціально-економічного розвитку та у програмах боротьби зі злочинністю. Це практичний аспект дослідження. Теоретична їх цінність полягає у тому, що за допомогою їх є можливість більш детально вивчити механізм детермінації злочинності та її змін, виявити соціальні, економічні, політичні явища та процеси, які формують причини злочинності, або сприяють їм в різних регіонах.

Вивчаючи проблеми регіональної злочинності, перш за все, необхідно з'ясувати ряд принципово важливих категорій та понять, таких як поняття злочину та злочинності, взаємозв'язок їх та співвідношення, а з іншого боку - якісні параметри злочинності: стан, динаміка, структура, тенденції закономірності.

Поняття злочину законодавчо закріплено у ст. 11 Кримінального кодексу України, а саме злочин є передбачене ККУ суспільно небезпечне винне діяння (дія чи бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. А щодо поняття злочинності, то впродовж тривалого часу науковці трактують по різному. Злочинність має історично мінливий характер. Протягом усього розвитку суспільства коло злочинів істотно змінювалося, з ускладненням суспільних відносин збільшувалася і загальна кількість видів злочинів. Ряд діянь були декриміналізовані, виникли нові різновиди злочинних посягань. До останніх часів ми розглядали злочинність як сукупність усіх злочинів, вчинених у суспільстві, а сьогодні українські вчені стали вживати більш конкретне формулювання - сукупність злочинів, вчинених на певній території (країні, області (регіоні), районі тощо) в певний проміжок часу. Це дає можливість охарактеризувати її кількісні параметри. Слід зазнати, що злочинність є статистичною сукупністю актів антисуспільної, протиправної поведінки, не погоджених і прямо не пов'язаних між собою.

У рамках регіонального аналізу злочинності злочинність розглядається як інтегративний результат складної взаємодії усіх соціальних явищ та процесів які протікають не тільки в суспільстві в цілому, але і які мають територіальну специфіку. Серед них виділяються політична ситуація в державі та регіоні, хід розвитку та направленість соціально-економічних та державно-правових перетворень, стан міжнаціональних відносин та наявність конфліктів на етнічному ґрунті, ефективність діяльності правоохоронних органів, особливості соціальної та національної психології, а також національні, релігійні та сімейно-побутові традиції та звичаї тощо. [1]

Порівняльний аналіз - важливий метод територіальних досліджень, який застосовується незалежно від того чи досліджується конкретний регіон (країна, область, район) чи їх група чи тип населення. У будь-якому разі територіальному порівнянню піддаються показники стану, динаміки, структури злочинності, виявляються специфічні процеси соціально-економічного, демографічного соціокультурного характеру. Обов'язкова умова - порівняння об'єктів одного рівня, застосування однакових показників. Дослідження в області регіональної кримінології на сьогоднішній день задають центральний напрямок в розвитку теорії кримінології. Одночасно носять і прикладний характер, оскільки виступають як складова частина роботи до підготовки регіональних комплексних та цільових програм боротьби зі злочинністю.

В залежності від мети та завдання регіонального дослідження виділяються два основні підходи в територіальному напрямку вивчення злочинності: конкретно-кримінологічний та комплексний соціально-кримінологічний.

Обидва підходи мають спільні риси, але одночасно їм властиві істотні відмінності. Спільними для них виступають об'єкти (регіон, район, місто) та предмет (злочинність) дослідження. В указаних підходах частіше використовуються однакові методи. Відмінність полягає в конкретних задачах і як наслідок цього, в методиці їх вирішення.

Основними задачами конкретно-кримінологічних досліджень частіше виступають:

- 1) вивчення територіального розподілу злочинності чи окремих її видів у регіоні;
- 2) кількісний (рівень, стан, динаміка) та якісний (структура та характер злочинності) аналіз територіального розподілу правопорушень;
- 3) дослідження причин та умов локалізації злочинності в окремих частинах регіону;
- 4) розробка конкретних соціальних заходів та пропозицій до регіональних програм боротьби зі злочинністю, пропозицій по розподілу сил і засобів правоохоронних органів, вдосконаленню системи спеціальної профілактики, а також міжвідомчого планування засобів у боротьбі зі злочинністю.

Предметом конкретно-кримінологічних досліджень є аналіз територіальних відмінностей злочинності в межах економічного району чи окремо взятого регіону. Такий підхід володіє багатьма перевагами: високою оперативністю інформації, простою методикою досліджень, можливістю аналізу соціальної обумовленості злочинності в зонах її локалізації, широким спектром практичного використання результату, порівняльному аналізу.

Мета соціально-кримінологічного дослідження є вивчення впливу соціально-територіальних факторів на рівень, динаміку, структуру та характер злочинності в межах конкретного регіону. Оскільки територіальні відмінності в економічних та соціальних умовах породжує відмінності в кримінологічній сфері, то пізнав загальні і регіональні закономірності соціально-криміногенної детермінації, можливо забезпечити розробку загально-соціальних та спеціально-кримінологічних засобів для стабілізації ситуації в регіоні.

Як вірно зазначив А.М. Бабенко, що залежно від рівня, завдань та мети дослідження можливо вивчити злочинність у районі, місті або окремій області. Для цього територія, яка вивчається, розчленовується на менші територіальні одиниці, здійснюється збір і вивчення статистичних даних, проводяться відповідні розрахунки, вибірки та групування показників, проводиться порівняння отриманих показників злочинності із соціально-економічними, демографічними та іншими чинниками, після чого встановлюються фактори, які здійснюють найбільший вплив на злочинність певних територій, з метою розробки програми протидії злочинності, пристосованої для умов конкретних регіонів. [2]

Регіональний в перекладі з латинської мови означає - обласний. Отже, регіональна кримінологія досліджує злочинність регіональних одиниць: країн, областей, районів тощо. Регіональна кримінологія включає в себе порівняльні дослідження стану злочинності в різних адміністративно-територіальних одиницях; порівняльне вивчення міської та сільської злочинності; вивчення злочинності в економічних районах. У рамках регіональної кримінології вивчається стан злочинності в регіоні, статистичні показники стану злочинності в якій приймаються за точку відліку. Регіональна кримінологія фіксує територіальні відмінності злочинності та пояснює причини цих відмінностей.

Отже, злочинність вивчають у динаміці, стосовно до якої розрізняють поточний аналіз - співставлення даних про злочинність за рік з даними за минулі роки, систематичний аналіз, в якому злочинність аналізують послідовно за роки, виділяючи при цьому окремі періоди (п'ятиліття, десятиліття) чи відповідно окремим етапам розвитку суспільства (реформи, аналізи сезонних злочинів, туристичні міста, тощо).

Література:

1. Надбитов А. С. Региональная преступность и некоторые аспекты ее исследования [Текст] // Актуальные вопросы юридических наук: материалы междунар. науч. конф. (г. Челябинск, ноябрь 2012 г.). — Челябинск: Два комсомольца, 2012. — С. 97-101.
2. Бабенко А.М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: Моногр. / А.М.Бабенко, - О.:ОДУВС, 2014.- 415 с.